

nals «la variété des suffixes montre que ces mots ont été formés indépendamment dans chacune de ces langues». I llavors ens podem preguntar si el nostre *entortelligar* no podria sortir d'*entortellar* per contaminació de *lligar*.

Realment és un suggeriment ben sostenible. Tanmateix els fets filològics catalans ens deixen llavors insatisfets. La suposada forma bàsica *entortellar*, i fins *entortillar*, es presenten molt febles en la història de la nostra llengua, mentre que *entortolligar*, *-telligar*, *tortelligar*, es mostra en massa, des de molt més antic i amb caràcter massa dominant perquè ens pugui convèncer una formació secundària i híbrida.

I el cas és que també en els parlars d'Oc hi ha un tipus ben semblant, i evidentment inseparable d'*entortolligar*. No sels hi és, sinó que allà també és el més estès. En gascó la igualtat és total: *entourteligà* «entortiller» bearnès, ja en Lespy-Raymond; Palay porta el negatiu *desentourteligà* i el positiu *entourteligà*, si bé junt amb una forma *entoursaligà* contaminada, com el mall. *entorcillar*, per la *c* de *tòrcer*.

Grandíssima extensió, per tots els àmbits del Lenguadoc, si bé en una variant *-b-* en lloc de *-g-*: des del Gard fins al Sud de l'Erau i fins al Roergue; el *TdF* en dona deu variants, que semblen ser en general llenguadocianes (alguna, *entourtouvihà*, judicant per *h* < *lh* ja deu ser rodanesa o provençal): «*entourtoubià*: tortillè, entrelacé; *desentourtouvià*: détordre, détortiller ---», Sauvages (en el qual *lia* és la grafia de *lba*), Erau central «*entourtibiyà*: enrouler avec une corde serrant avec force» (Mâzuc, Pezenàs); Erau SO. «*entourtoivilbât*: entortillè, *entourtoivilbâ*: entortiller» (Pastre, *Parler de Clermont-l'Hérault*); Tarn Sud: «*entourtibilhâ*, *entourtoivilbâ*: entortiller, entrelacer» (Couninié, *Langue Rom.-Castraise*, Albigès «*entourtoubià*: entortiller, comme le lierre autour d'un orme»; «*dezentourtoubilbâ*: détortiller (un ruban)» (Gary); Tolosa «*entourtibilhâ*: entortiller (le caple *entourtoivilbairè*=câble entortilleur)» (Visner); Roergue «*entourtebillâ*, *-rtibilbâ*, *-rtâbilbâ*: entortiller ---»; i no hi manca, àdhuc, la forma sense *en-* que també hem documentat entre nosaltres: roerg. «*tourtibillâ*: tortiller ---» (Vayssier).

Salta a la vista aquí la identitat amb el nostre *entortolligar*, i que aquest és el tipus que ha de comptar més en el nostre problema. I això, junt amb la gran antiguitat i abundor del mot nostre, ens dona base per a una conjectura que ho expliqui tot unitàriament, a base de l'*INTORTICULARE de M-Lübke. Amb un tractament una mica més conservador que el fr. *entortiller*, it. ant. *torticchiare*, roms. *intortochià*, aqueix ll. vg. INTORTICULARE hauria donat **entortigolar*, una mica com tenim *esmicolar* o *magolar* MACULARE; això estaria enfront d'*entortiller* com el nostre *llombrígol* enfront del fr. *nombril*, com *estrijolar* enfront d'*étriller*, com *udolar* enfront de *hurler*; gens no estranyaria en una llengua que conserva *tremolar*/*trembler*, *bagolar*/*beugler*, que té *rosegar*/*ronger*, *mastegar*/*mâcher* etc.

Ara bé el veïnatge de *lligar* provocava naturalment metàtesi de **entortigolar* en *entortolligar*, *-lligar*; la

forma inicial *entortí-* s'hauria mantingut parcialment en la variant *entortelligar*, que ja hem vist tan antiga, i tan estesa. En llengua d'oc l'evolució hauria estat només un poc divergent: allà *-igo-* hauria passat com tan sovint a *-ibo-*: **entourtoiboulâ* > *entourtoubilâ*; i si hi ha formes en *-bilhâ* això tant pot ser degut a compromís amb *entortilbar* com a influència del parònim i afí semàntic *bilba* «batonnet», *abilbar* «équiper», *bilhador* «portefaix».

DERIV.: *Entortolligament* [-*tell-*, Lacav.]. *Desentortolligar*: «descrivint ayrosos cercles per damunt de son cap ab un mandró de vuit ulls, que 's *desentortolligà* de la cintura», Pons Mass. (*Colla del Carrer* III, 26). *Destortolligar* (DAG.). *Entortemalligar* b.-emp. (Llofriu) amb immixtió de *mà* o de *lligam* (i metàtesi) i *entorlligar* b.-emp. (AlcM, variants alterades, possibles). «Se ba *ntortigá* l *peýu*» a Favara, «pegà una *torsiláda*», a Calaceit, 'es va torçar el peu': Casac. 1923.

Estòrcer ant. 'salvar', i més tard 'salvar-se', del llatí EXTORQUERE 'arrencar amb torsió', 'arrabassar', 'apoderar-se per força'. El sentit etimològic fou, doncs, 'arrabassar de la mort, de la perdició', d'on 'salvar'. S'ha mantingut també en oc. ant. *estorser* que en part significava encara «faire sortir», «arracher», però més comunament té ja el sentit corrent en cat. «tirer d'affaire, délivrer, sauver». En català el trobem des del S. XIII, sovint encara com a transitiu amb el sentit de 'salvar', amb complement de persona, i alguns cops de cosa

En una secció de les més antigues del *Consolat de Mar*: «ab la voluntat de Déu, porem *estòrcer* les persones e gran partida del haver», § 54 (Pard., pàgina 104); «car la havia *estorta* de morir, meravell's car lo blastomava e no li'n havia grat», Lluïl (*Merav.* I, 78); «nós farem de vós -- semblant justícia, sí que-l aver no *estorsrà* lo cors, ni lo cors l'aver», *Filla del rei d'Hongria* (NCL. XLVIII, 48). El complement circumstancial, sovint expressat, indicava el perill de què s'aconseguia salvació, introduït amb *a*, que llavors correspon més encara al ll. AB que no a AD: *estòrcer a mort*, *estòrcer al foc*, era com si en llatí s'hagués dit EXTORQUERE A MORTE, AB IGNE: «són en glòria estants los sants, en eternal ombra *storts* a foc perdurable, en lo qual no ha ombra de refrigeri», *Art de Contemplació del Blanquerna* (NCL. III, 147.11); «los mariners qui van sobre la mar, con han mal temps, giten en la mar les caxes on és l'aur e l'argent --- per so que pusquen *estorcre* a mort», Lluïl (*Do. Pu.*, Gili, p. 284).

L'evolució havia estat paral·lela en l'occità trobador, on aquest significat ja és clàssic i predominant; p. ex., ja en el *Castia-gilós* del nostre Ramon Vidal de Besalú: «Per Crist, trachor, degun assaut / d'on peïtz vos prenda, no fezets, / que pendutz seretz demanés, / que res de mort no-us pot *estòrsrer!*— / Pren-l' als cabells, comens' a tòrsrer / ---» (v. 251); també allí abunda particularment l'ús en participi: «Eva, per via torta, / nos aduys mort, / e Vós, conort, / d'on la gens es *estorta*: / tal frug vostr' albres porta, / maire de Dieu, / que vida nos aporta», Lanfranc Cigala (Appel,